Araştırma
Research

Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2026; 18(Suppl 1):471-484
doi: 10.18863/pgy.1970250

Hatay'da Deprem Sonrasında Yer Kimliği, Travma Sonrası Stres Belirtileri ve Psikolojik İyi Oluş Arasındaki İlişkiler

Relationships Between Place Identity, Post-Traumatic Stress Symptoms, and Psychological Well-Being After the Earthquake in Hatay

Gülşen Filazoğlu Çokluk[1], Feyruz Usluoğlu[1], Ece Yolcu[2], Meral Atıcı[2], Saadet Tuğçe Tezer[3], Delal Karakoç[4], Can Devrim Özen[4], Gülay Akış[5], Hayrunisa Kayacı[1]

[1]Toros Üniversitesi, Mersin
[2]Çukurova Üniversitesi, Adana
[3]Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul
[4]Psikolog, Mersin
[5]Gençlik ve Spor Bakanlığı, Mersin

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, 6 Şubat ve 20 Şubat 2023 tarihlerinde meydana gelen depremler ve sonrasında gerçekleşen artçı sarsıntılara maruz kalan yetişkinlerde, yere bağlılık/yer kimliği, travma sonrası stres belirtileri ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yaş ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.
Yöntem: Araştırmaya depremlere maruz kalan 408 yetişkin (200 kadın, 208 erkek) katılmıştır. Veriler, sosyodemografik bilgi formu, Yer Kimliği Ölçeği, PERMA Ölçeği ve DSM-5 için Travma Sonrası Stres Bozukluğu Kontrol Listesi kullanılarak yüz yüze toplanmıştır.
Bulgular: Travma sonrası stres belirtileri yaşa göre anlamlı farklılık göstermiştir. 26–43 yaş grubunun puanları 52 yaş ve üzeri gruba göre daha yüksektir. Yer kimliği de yaşa göre anlamlı farklılık göstermiştir. Travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Travma sonrası stres belirtilerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı ve negatif bulunurken, yer kimliği üzerinden dolaylı etkisi anlamlı değildir.
Sonuç: Bulgular, travma sonrası stres belirtilerinin daha düşük psikolojik iyi oluş ile ilişkili olduğunu, ancak yer kimliğinin bu ilişkide anlamlı bir aracılık rolü üstlenmediğini göstermektedir.
Anahtar sözcükler: Yer kimliği, psikolojik iyi oluş, deprem, travma

ABSTRACT

Objective: This study aimed to examine whether place identity, post-traumatic stress symptoms, and psychological well-being differ according to age and gender among adults exposed to the earthquakes that occurred on February 6 and February 20, 2023, and subsequent aftershocks.
Method: The study included 408 adults (200 women, 208 men) exposed to the earthquakes. Data were collected face-to-face using a sociodemographic information form, the Place Identity Scale, the PERMA Scale, and the PTSD Checklist for DSM-5.
Results: Post-traumatic stress symptoms differed by age, with higher scores in the 26–43 group than in the 52+ group. Place identity also differed by age. Post-traumatic stress symptoms were negatively correlated with psychological well-being. The direct effect on psychological well-being was significant and negative, but the indirect effect through place identity was not significant.
Conclusion: The findings indicate that post-traumatic stress symptoms are associated with lower psychological well-being, whereas place identity did not significantly mediate this relationship.
Keywords: Place identity, well-being, earthquake, trauma

Yazışma Adresi / Address For Correspondence: Gülşen Filazoğlu Çokluk, Toros Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Mersin, Türkiye **e-mail:** gulsenfilazoglu@gmail.com
Geliş tarihi/Received: 06.07.2026 | **Kabul tarihi/Accepted:** 10.10.2026

Giriş

Türkiye'de 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki Kahramanmaraş merkezli depremler ile 20 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen 6.4 büyüklüğündeki Hatay merkezli deprem, 11 ili ve bu illerde yaşayan yaklaşık 14 milyon kişiyi etkilemiş; birçok kentte geniş çaplı yıkıma neden olmuştur. Depremler sonucunda 507.000 konut ve iş yeri yıkılmış ya da ağır hasar nedeniyle kullanılamaz hâle gelmiş ve 50.000'den fazla kişi yaşamını yitirmiştir. Ayrıca bu afet, çok sayıda insanın evsiz kalmasına ve ağır kış koşullarına maruz kalmasına yol açmıştır (UNDP 2023). Türk Tabipleri Birliği (TTB 2023) tarafından hazırlanan "6 Şubat 2023 Kahramanmaraş ve 20 Şubat 2023 Hatay Depremleri Birinci Ay Raporu", Hatay'ın depremden en ağır etkilenen illerden biri olduğunu ortaya koymuştur. Kent merkezindeki konut stokunun yaklaşık %85'i yıkılmış; kültürel miras niteliği taşıyan yapıların önemli bir bölümü ise tamamen yıkılmış ya da ağır hasar görmüştür (TMMOB Mimarlar Odası 2023). Depremin yol açtığı yıkım ve sonrasında alınan rezerv alan kararları, depremden etkilenen bireylerin uzun süreler boyunca konteyner kentlerde yaşamalarına ve önceki yerleşimlerinden farklı bölgelere taşınmalarına neden olmuştur.

Depremden etkilenen bireylerde, travma ve kayıplarla ilişkili çok boyutlu stres tepkilerine ek olarak, travma sonrası stres bozukluğu, majör depresyon, uyku bozuklukları ve anksiyete belirtilerinin yaygınlığında anlamlı artışlar da gözlenebilmektedir (Stroebe ve ark. 2007, Sönmez ve Hocaoğlu 2023, Stukova ve ark. 2023). Hayatta kalan bireylerin yıllar sonra dahi öznel iyi oluşlarında düşüş yaşadıkları ve iyi oluş kaybının boşanma ve aile bütünlüğünün bozulması yoluyla engellenemediği gözlenmiştir (Wang ve Wang 2023). Tüm bu bulgular, deprem sonrasında farklı psikolojik dinamikler aracılığıyla yaşanan olumsuzlukların bireylerin yaşamlarını olumsuz etkilediğini ve bu etkilerin uzun süre devam edebileceğini göstermektedir.

Afet sonrası travmatik stres ve ilişkili psikolojik sorunların ortaya çıkışı yalnızca travmatik olaya maruz kalma derecesi, sosyal destek, yaş, cinsiyet, ekonomik kaynaklar ve etnik köken gibi değişkenlerle değil; başa çıkma düzeyi, duygu düzenleme becerileri ve daha önce travmaya maruz kalma gibi risk faktörleriyle de ilişkilidir (Sönmez ve Hocaoğlu 2023, Stukova ve ark. 2023). Bununla birlikte, 24 Ağustos 2016 Orta İtalya depremlerinden 20 ay sonra depremzedelerle yürütülen bir çalışma, katılımcıların istilacı anılarındaki baskın içeriğin yalnızca insan kaybı ve ölümle değil, fiziksel çevre ve nesnelerin kaybıyla da ilişkili olduğunu göstermiştir (Massazza ve ark. 2022). Araştırmalar, deprem gibi kitlesel travmatik olaylara maruz kalan bireylerin yeterli kişilerarası, sosyal ve kültürel desteğe sahip olmaları durumunda, kendi dayanıklılık kapasitelerini kullanarak bu travmatik stresörlerden altı ay ile bir yıl içinde toparlanabileceklerini göstermektedir (Abbasi ve Nasir 2023). Bu çerçevede, söz konusu destek süreçlerinin bireylerin yer ile kurdukları bağla ilişkili olabileceği düşünülmekte; dolayısıyla kişi–yer bağı ilişkisine dikkat çekilmektedir (Ruiz ve Hernández 2014). Ayrıca, bir yere güçlü biçimde bağlanmanın ileri yaş, daha düşük eğitim düzeyi ve bireyin söz konusu yerle atalarından gelen bağı ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Jansen 2020).

Fiziksel yerler, insan yaşamında güvenlik, aidiyet, aile yaşamı, çalışma ve estetik deneyim gibi çok yönlü işlevler üstlenir (Gesler 1992). Bireyler zaman içinde yaşadıkları yerlere psikolojik, sosyal, kültürel ve tarihsel anlamlar atfederek bu yerlerle bağ geliştirirler (Knez 2005, Knez ve ark. 2018). Bu kişi–yer bağı, bireylerin bilişsel ve duygusal süreçler yoluyla yer kimliği inşa etmelerini sağlar; böylece yerler, anılar, gelenekler ve topluluk üyeliği aracılığıyla hem kişisel hem de kolektif kimliği destekler (Knez ve ark. 2018, Basu ve ark. 2020).

Yer kimliği; stresle başa çıkma, koruyucu kaynaklardan yararlanma ve olumsuz koşullara uyum sağlama açısından dayanıklılığı destekleyen bir faktör olarak da ele alınmaktadır (Matheson ve ark. 2020, Mukhopadhyay ve Goswami 2021, de Jesús ve ark. 2022). Bu nedenle yer kimliğinin yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve iyi oluş ile ilişkili olduğu bildirilmiştir (Knez ve Eliasson 2017, Scannell ve Gifford 2017, Knez ve ark. 2018, Basu ve ark. 2020).

Doğal afetler ise yerleşim çevrelerine zarar verebilir, bireylerin bağlı oldukları yerlerle ilişkilerini bozabilir, güvenlik duygularını zedeleyebilir ve kayıp deneyimlerini artırabilir (Ruiz ve Hernández 2014, Zheng ve ark. 2019). Yer bağlılığının bozulması; kayıp, yas, depresyon, TSSB, anksiyete ve fiziksel sağlık sorunlarıyla ilişkilendirilmiştir (Wickrama ve Kaspar 2007, Ruiz ve Hernández 2014, Scannell ve Gifford 2017, Knez ve

ark. 2018). Bununla birlikte, TSSB bağlamında bireyin afet alanıyla ilişkisinin rolü hâlen sınırlı düzeyde incelenmiştir (Puechlong ve ark. 2021).

Deprem sonrasında travma sonrası stres bozukluğu ve diğer psikolojik sorunlarla ilişkili çeşitli durumsal risk faktörlerinin önemi geniş biçimde ortaya konmuş olsa da birey ile çevre arasındaki ilişkinin rolü yeterince araştırılmamıştır (Ruiz ve Hernández 2014, Puechlong ve ark. 2021). Oysa kişi–yer bağı yaşamın pek çok yönünün merkezinde yer almakta (Scannell ve Gifford 2017) ve afet deneyimlerinde de önemli bir rol oynamaktadır (Cutter ve ark. 2008). Afet sonrasında değişen çevrenin bireylerin yer kimliğini etkileyebileceği ve bunun psikolojik belirtilerle ilişkili olabileceği bildirilmiştir (Ruiz ve Hernández 2014, Stukova ve ark. 2023).

Literatür, yer kimliğinin dayanıklılık ve iyi oluş süreçlerine katkısını daha ayrıntılı biçimde inceleyen ek çalışmalara gereksinim olduğunu vurgulamaktadır (Scannell ve Gifford 2017, Matheson ve ark. 2020, de Jesús ve ark. 2022). Ayrıca, yer kimliğinin yaş ve cinsiyetle ilişkisinin daha fazla araştırılması gerektiği ileri sürülmüştür (Scannell ve Gifford 2017). Bu doğrultuda, yer kimliğine odaklanan bir çalışmanın hem yer kimliğinin psikolojik uyumdaki rolünün anlaşılmasına hem de depremzedelerin nasıl desteklenebileceğine ilişkin bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle bu çalışmada, 6 ve 20 Şubat 2023 tarihlerinde meydana gelen depremleri ve artçı sarsıntıları deneyimlemiş kişilerde yer kimliği, travma sonrası stres belirtileri ve psikolojik iyi oluşun yaş ve cinsiyete göre değişip değişmediğinin ve yer kimliğinin travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Büyük bir depreme maruz kalan kişilerde bu yapıların eş zamanlı olarak ele alınmasıyla, bu çalışmanın afet sonrasında psikolojik iyi oluşla ilişkili faktörlere ilişkin daha kapsamlı bir tablo sunarak literatüre katkı sağlaması hedeflenmektedir. Özellikle, yer kimliğinin travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluşu birbirine bağlayan olası mekanizmalardan biri olarak incelenmesi, afet sonrası uyumla ilişkili psikososyal süreçlerin açıklığa kavuşturulmasına katkı sağlayabilir. Literatürdeki kuramsal ve ampirik bulgular doğrultusunda araştırmacılar, travma sonrası stres belirtilerinin psikolojik iyi oluşla negatif yönde ilişkili olduğunu ve yer kimliğinin psikolojik iyi oluşla pozitif yönde ilişkili olduğunu öne sürmüştür. Ayrıca bu çalışmada, yer kimliğinin travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide aracılık rolü oynayıp oynamadığı incelenmiştir. Ek olarak, travma sonrası stres, yer kimliği ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin yaş ve cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Bu çalışma, nicel araştırma yaklaşımlarından biri olan ilişkisel araştırma modeli kullanılarak yürütülmüştür. Karasar'a (2000) göre ilişkisel araştırma modeli, iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkilerin derecesini ve yönünü belirlemeyi amaçlar. Bu çalışmada travma sonrası stres belirtileri, yer kimliği ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiler incelendiğinden ilişkisel araştırma modelinin uygun olduğu düşünülmüştür. Tüm veriler katılımcılardan tek bir zaman noktasında toplandığı için çalışma kesitsel bir desenle yürütülmüştür. Ayrıca, yer kimliğinin travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini incelemek amacıyla bir aracılık modeli test edilmiştir. Çalışmada test edilen hipotetik model Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Çalışmanın hipotetik modeli

Örneklem

Çalışma örneklemi, Şubat 2023 depremlerinden etkilenen Hatay'ın Antakya, Defne ve Samandağ ilçelerindeki konteyner yerleşimlerinde ve kırsal mahallelerde yaşayan yetişkinler arasından uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Saha ziyaretleri sırasında araştırmacılar, potansiyel katılımcılara çalışmanın amacını ve prosedürünü açıklamış ve onları gönüllü olarak çalışmaya katılmaya davet etmiştir. Çalışmaya dâhil edilme ölçütleri şu şekildedir: (a) 18 yaş ve üzerinde olmak, (b) Şubat 2023 depremleri sırasında seçilen ilçelerden birinde ikamet etmiş olmak ve (c) depremleri doğrudan deneyimlemiş olmak. Katılımcılar anketi doldurmadan önce çalışmanın amacı hakkında bilgilendirilmiş ve hem sözlü hem de yazılı bilgilendirilmiş onam alınmıştır. Her katılımcı, araştırmacılardan yönergeleri aldıktan sonra anketi bağımsız olarak tamamlamıştır. Okuryazarlıkla ilgili güçlük yaşayan katılımcılar için araştırmacılar maddeleri yorumlamadan veya katılımcıların yanıtlarını etkilemeden aynen yüksek sesle okumuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre Hatay ilinin toplam nüfusu 1,686,043'tür. Bu nüfus içinde 18 yaş ve üzerindeki bireylerin sayısı yaklaşık 1,115,000'dir. Çalışmanın hedef evreni 18 yaş ve üzerindeki bireylerden oluştuğundan, bu sayı çalışmanın evrenini temsil etmektedir. Çalışmaya dâhil edilecek örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde evreni bilinmeyen örneklem formülü kullanılmıştır. Bu yönteme göre örneklem büyüklüğünün belirlenmesi aşağıdaki formülle ifade edilmektedir:

"n=" "z" ^"2" "(p×q)" /"d" ^"2"

Bu yönteme göre örneklem büyüklüğü şu şekildedir:

"n=" ⟦"(1,96)" ⟧ ^"2" "(0,50×0,50)" / ⟦"(0,05)" ⟧ ^"2" "=384"

Çalışmada örneklem büyüklüğü, %95 güven düzeyinde ve %5 hata payıyla 384 olarak hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında toplam 408 bireye ulaşılmıştır.

İşlem

Bu çalışma, Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan etik kurul onayı alındıktan sonra başlatılmıştır (Karar tarihi ve no: 02.02.2024/8). Çalışmada kullanılan ölçeklere ilişkin izinler, veri toplama süreci başlamadan önce ölçekleri geliştiren ya da Türkçe uyarlamasını gerçekleştiren araştırmacılardan e-posta yoluyla alınmıştır.

Çalışmada kullanılan ölçekler, Hatay ilinin merkez ilçelerinde 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremleri yaşamış ve bu depremlere maruz kalmış bireylerle yapılan bireysel görüşmeler aracılığıyla araştırmacı tarafından yüz yüze uygulanmıştır. Ölçeklerin uygulanmasından önce katılımcılardan sözlü ve yazılı onam alınmış ve katılımcılar çalışmanın gönüllü katılım esasına dayandığı konusunda bilgilendirilmiştir. Ayrıca, çalışma kapsamında toplanan veriler gizlilik ilkesi doğrultusunda anahtarına yalnızca araştırmacının erişebileceği kilitli bir dolapta saklanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, sosyodemografik bilgi formu, Yer Kimliği Ölçeği, PERMA Ölçeği ve DSM-5 için Travma Sonrası Stres Bozukluğu Kontrol Listesi kullanılarak elde edilmiştir.

Sosyodemografik Bilgi Formu

Katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler, çalışmada kullanılan sosyodemografik form aracılığıyla elde edilmiştir. Sosyodemografik form, katılımcıların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, medeni durumu ve benzeri özelliklerine ilişkin sorulardan oluşmuştur.

Yer Kimliği Ölçeği

Bireylerin yer ile kurdukları psikolojik ve bilişsel bağı ölçmek amacıyla Knez ve Eliasson (2017) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe formuna ilişkin uyarlama ve psikometrik değerlendirme çalışmaları Usluoğlu ve ark. (in press) tarafından 2024 yılında tamamlanmıştır. Ölçek toplam 10 maddeden

oluşmakta ve Duygusal (Madde 1–5) ve Bilişsel (Madde 6–10) olmak üzere iki alt boyuta sahiptir. Ölçek 7'li Likert tipi derecelendirme sistemi kullanmaktadır (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 7 = Kesinlikle katılıyorum) ve ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Uyarlama çalışmasında toplam puan için Cronbach alfa katsayısı .96, McDonald omega katsayısı ise .95 olarak bildirilmiştir. Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .72 olarak hesaplanmıştır. Mevcut çalışmanın verileri, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik kanıtları oluşturulduktan sonra bu süreçten bağımsız bir örneklemden toplanmıştır.

PERMA Ölçeği

PERMA Ölçeği, bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Butler ve Kern (2016) tarafından geliştirilen ölçek; olumlu duygular, bağlanma/katılım, olumlu ilişkiler, anlam ve başarı olmak üzere beş temel boyuttan ve 23 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 11'li Likert tipi derecelendirme sistemi kullanmakta ve maddeler 0 ile 10 arasında puanlanmaktadır. 7, 12, 14 ve 20. maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçek Demirci ve arkadaşları (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve Türkçe formun toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bildirilmiştir. Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır.

DSM-5 için TSSB Kontrol Listesi

Çalışmada, travma sonrası stres belirtilerinin şiddetini ölçmek amacıyla Weathers ve ark. (2013) tarafından geliştirilen ve Boysan ve arkadaşları (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan TSSB Kontrol Listesi (PCL-5) kullanılmıştır. DSM-5 tanı ölçütlerine dayanan 20 maddelik ölçek, 0 ile 4 arasında değişen Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir ve toplam puan 0 ile 80 arasında değişmektedir. Ölçek dört alt boyuttan oluşmaktadır: yeniden yaşantılama (1–5), kaçınma (6–7), olumsuz bilişler ve duygu durumu (8–14) ve aşırı uyarılmışlık (15–20). Boysan ve arkadaşları (2017), ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısını .94 olarak bildirmiştir. Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa katsayısı .90 olarak hesaplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 28.0 paket programı kullanılmıştır. Veriler, çarpıklık ve basıklık değerleri temel alınarak normallik açısından test edilmiştir. George ve Mallery (2010), çarpıklık ve basıklık değerlerinin –2 ile +2 aralığında olması durumunda verilerin normal dağıldığını ve parametrik analizlerin uygulanabileceğini belirtmektedir. Araştırma değişkenlerinin tamamında çarpıklık ve basıklık istatistikleri bu aralıkta yer aldığından parametrik veri analizleri yürütülmüştür. Katılımcıların travma sonrası stres belirtileri, yer kimliği ve psikolojik iyi oluş ortalamalarının cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek için bağımsız örneklemler t testi kullanılmıştır.

Yaş grupları arasında travma sonrası stres belirtileri, yer kimliği ve psikolojik iyi oluş açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıkları test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. ANOVA'da anlamlı farklılıklar saptanması durumunda, hangi yaş gruplarının birbirinden farklılaştığını belirlemek amacıyla Scheffé post hoc testi kullanılmıştır. Travma sonrası stres belirtileri, yer kimliği ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir.

Yer kimliğinin aracı değişken olduğu, travma sonrası stres belirtilerinin (yordayıcı) psikolojik iyi oluş (sonuç) üzerindeki modelini incelemek amacıyla aracılık analizi kullanılmıştır. Analiz, Hayes'in PROCESS makrosu (Model 4) ile 5,000 bootstrap örneklemi ve %95 güven aralığı kullanılarak yürütülmüştür. %95 bootstrap güven aralığının sıfırı içermemesi durumunda dolaylı etki istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Ayrıca, göreli olarak yüksek görünen Yer Kimliği Ölçeği ortalama puanı (M = 63.29, SD = 7.00), bunun istatistiksel analizlerde sorun yaratabilecek bir ranj kısıtlılığı problemi olup olmadığını değerlendirmek amacıyla analiz edilmiştir. Ölçekteki ortalama puan görece yüksek olmakla birlikte, standart sapma da oldukça büyüktür ve bu durum puanlar arasında değişkenlik olduğunu göstermektedir. Buna göre, bu ölçekteki yüksek ortalama; puanlama yöntemi ya da yapının ölçümüyle ilgili bir güçlük olarak değil, çalışma örnekleminin bir özelliği olarak yorumlanmıştır.

Bulgular

Çalışmaya dâhil edilen katılımcıların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri			
Değişken	**Gruplar**	**n**	**%**
Yaş	18–25	97	23.8
	26–43	249	61
	44–51	32	7.8
	52 yaş ve üzeri	30	7.4
Cinsiyet	Kadın	200	49
	Erkek	208	51
Medeni Durum	Bekâr	213	52.2
	Evli	195	47.8
Eğitim Düzeyi	Lise ve altı	166	40.7
	Ön lisans	51	12.5
	Lisans ve üzeri	191	46.8

Çalışmaya toplam 408 birey katılmıştır. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde, 97 bireyin (%23.8) 18–25 yaş aralığında, 249 bireyin (%61.0) 26–43 yaş aralığında, 32 bireyin (%7.8) 44–51 yaş aralığında ve 30 bireyin (%7.4) 52 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür. Cinsiyet dağılımı açısından 200 katılımcının kadın (%49.0), 208 katılımcının ise erkek (%51.0) olduğu belirlenmiştir. Medeni durum bakımından 213 katılımcı bekâr (%52.2), 195 katılımcı ise evlidir (%47.8). Eğitim düzeyi incelendiğinde, 166 katılımcının lise ve altı eğitim düzeyine (%40.7), 51 katılımcının ön lisans derecesine (%12.5) ve 191 katılımcının lisans ve üzeri eğitim düzeyine (%46.8) sahip olduğu belirlenmiştir.

Veri analizi yapılmadan önce aykırı ve uç değerlerin varlığı incelenmiş; dağılımın normalliğini bozacak aykırı ya da uç değer saptanmamıştır. Ardından, araştırma veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çarpıklık ve basıklık değerleri kontrol edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Betimsel istatistik değerleri ve normallik dağılımı tablosu						
Değişken	**Ortalama**	**SS**	**Min.**	**Maks.**	**Çarpıklık**	**Basıklık**
Travma Sonrası Stres Belirtileri	47.82	15.96	4.00	80.00	-0.352	-0.028
Genel Psikolojik İyi Oluş	6.47	1.30	1.69	9.88	-0.406	0.660
Yer Kimliği	63.29	7.00	36.00	70.00	-1.035	0.687

Tablo 3, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremleri deneyimleyen, Hatay ilinin merkez ilçelerinde ikamet eden ve afete maruz kalan bireylerde travma sonrası stres belirtileri, genel psikolojik iyi oluş ve yer kimliği düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yürütülen bağımsız örneklemler t-testi sonuçlarını sunmaktadır. Çalışmada incelenen değişkenlerin hiçbirinin, yani travma sonrası stres belirtileri, genel psikolojik iyi oluş ve yer kimliğinin, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır ($p > .05$).

Tablo 3. Araştırma değişkenleri ile cinsiyet arasındaki ilişki							
Değişken	**Grup**	**N**	**Ortalama**	**SS**	**t**	**p**	**Cohen's d**
Travma Sonrası Stres Belirtileri	Kadın	200	49.02	14.86	1.481	0.139	0.147
	Erkek	208	46.68	16.91			
Genel Psikolojik İyi Oluş	Kadın	200	6.40	1.30	-1.081	0.281	0.108
	Erkek	208	6.54	1.30			
Yer Kimliği	Kadın	200	63.43	7.21	0.398	0.691	0.040
	Erkek	208	63.15	6.82			

Mevcut çalışmada, Hatay ilinin merkez ilçelerinde ikamet eden ve 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlere maruz kalan bireylerin travma sonrası stres belirtileri, genel psikolojik iyi oluş ve yer kimliği

düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır (Tablo 4). Analiz sonuçlarına göre, travma sonrası stres belirti puanları yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermiştir ($F = 3.258$; $p = .022$; $\eta^2 = .024$). Scheffe post hoc testi sonuçları, 26–43 yaş grubundaki bireylerin travma sonrası stres belirti puanlarının ($M = 48.89$; $SD = 15.59$), 52 yaş ve üzerindeki bireylerin puanlarından ($M = 40.07$; $SD = 19.11$) anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir ($p = .041$).

Yer kimliği değişkenine ilişkin analizler incelendiğinde, yer kimliği puanlarının yaş gruplarına göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür ($F = 7.763$; $p < .001$; $\eta^2 = .055$). Scheffe post hoc testi sonuçları, 18–25 yaş grubundaki bireylerin ($M = 65.05$; $SD = 6.51$) ve 44–51 yaş grubundaki bireylerin ($M = 65.91$; $SD = 7.11$) yer kimliği puanlarının, 26–43 yaş grubundaki bireylerin puanlarından ($M = 62.00$; $SD = 7.07$) anlamlı düzeyde yüksek olduğunu ortaya koymuştur (sırasıyla, $p = .003$; $p = .027$). Buna karşın, genel psikolojik iyi oluş puanları yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermemiştir ($p > .05$).

Tablo 4. Araştırma değişkenleri ile yaş arasındaki ilişki

Değişken	Grup	N	Ortalama	SS	F	p	Fark	η^2
Travma Sonrası Stres Belirtileri	18–25(1)	97	48.53	15.54	3.258	**0.022**	2 > 4	.024
	26–43(2)	249	48.89	15.59				
	44–51(3)	32	44.69	15.26				
	52 yaş ve üzeri (4)	30	40.07	19.11				
Genel Psikolojik İyi Oluş	18–25(1)	97	6.39	1.44	0.666	0.573	-	.005
	26–43(2)	249	6.46	1.28				
	44–51(3)	32	6.54	1.27				
	52 yaş ve üzeri (4)	30	6.76	1.05				
Yer Kimliği	18–25(1)	97	65.05	6.51	7.763	**<.001**	1, 3 > 2	.055
	26–43(2)	249	62.00	7.07				
	44–51(3)	32	65.91	7.11				
	52 yaş ve üzeri (4)	30	65.53	5.46				

Tablo 5. Pearson korelasyon analizi bulguları

		1	2	3
1. Travma Sonrası Stres Belirtileri	r	1		
2. Genel Psikolojik İyi Oluş	r	-.133**	1	
3. Yer Kimliği	r	-0.042	0.096	1

**p < .001

Çalışmada, travma sonrası stres belirtileri, genel psikolojik iyi oluş ve yer kimliği değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır (Tablo 5). Analiz sonuçları incelendiğinde, travma sonrası stres belirtileri ile genel psikolojik iyi oluş arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.133$; $p < .001$). Bu bulgu, travma sonrası stres belirtileri arttıkça bireylerin genel psikolojik iyi oluş düzeylerinin azalma eğilimi gösterdiğine işaret etmektedir. Buna karşın, travma sonrası stres belirtileri ile yer kimliği arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p > .05$). Benzer şekilde, genel psikolojik iyi oluş ile yer kimliği arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir ($p > .05$).

Travma sonrası stres belirtileri ile genel psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide yer kimliğinin aracılık rolü, Hatay ilinin merkez ilçelerinde ikamet eden ve 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremlere maruz kalan bireylerde test edilmiştir (Tablo 6). Araştırma modelinde, travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide yer kimliğinin aracılık rolü Hayes'in PROCESS Model 4'ü kullanılarak incelenmiştir. Sonuçlar, travma sonrası stres belirtilerinin yer kimliğini anlamlı biçimde yordamadığını göstermiştir ($\beta = -0.0185$, $SE = 0.0218$, $p = .396$, %95 GA [−0.0613, 0.0243]). Benzer şekilde, yer kimliği de psikolojik iyi oluşu anlamlı biçimde yordamamıştır ($\beta = 0.0168$, $SE = 0.0091$, $p = .066$, %95 GA [−0.0011, 0.0348]). Buna karşın,

travma sonrası stres belirtilerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki doğrudan etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bulunmuştur (β = −0.0105, SE = 0.0040, p = .009, %95 GA [−0.0184, −0.0027]).

Travma sonrası stres belirtilerinin yer kimliği üzerinden psikolojik iyi oluş üzerindeki dolaylı etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir (β = −0.0003, BootSE = 0.0004, %95 GA [−0.0013, 0.0004]). %95 bootstrap güven aralığının sıfırı içermesi nedeniyle dolaylı etki anlamlı kabul edilmemiştir. Dolayısıyla, yer kimliği travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye anlamlı biçimde aracılık etmemiştir. Travma sonrası stres belirtilerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve negatif bulunmuştur (β = −0.0108, SE = 0.0040, p = .007, %95 GA [−0.0187, −0.0030]).

Tablo 6. Aracılık analizi bulguları

Etki Türü	Yol	β	SE	p	GA (Alt Sınır)	GA (Üst sınır)
Doğrudan Etki	PTSD → PI	-0.0185	0.0218	.396	-0.0613	0.0243
	PI → PWB	0.0168	0.0091	.066	-0.0011	0.0348
	PTSD → PWB	-0.0105	0.0040	.009	-0.0184	-0.0027
Dolaylı Etki	PTSD → PI → PWB (Dolaylı)	-0.0003	0.0004	-	-0.0013	0.0004
Toplam Etki	PTSD → PWB	-0.0108	0.0040	.007	-0.0187	-0.0030

PI: Yer Kimliği; PTSD: Travma Sonrası Stres Bozukluğu; PWB: Psikolojik İyi Oluş; SE: Standart Hata; GA: Güvenlik Aralığı

Tartışma

Çalışmada, 6 Şubat 2023 depremlerine maruz kalan bireylerin travma sonrası stres belirtileri, genel psikolojik iyi oluş ve yer kimliği düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği gözlenmiştir. Bu bulgu, afetlerin kolektif deneyimi ve hatırlanmasının psikolojik etkileri her zaman demografik faktörlere göre belirgin biçimde ayrıştırmayabileceğini düşündürmektedir (Conway ve ark. 2008, aktaran Knez ve ark. 2018). Nitekim afet sonrası ruh sağlığı, iyi oluş ve kimlik süreçlerini inceleyen bazı çalışmalarda da bu değişkenlerin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği bildirilmiştir (Jones ve Walker 2023). Benzer biçimde, yer kimliği bireylerin fiziksel çevreleriyle kurdukları bilişsel ve duygusal bağın bir parçasıdır ve benlik algısının oluşumunda önemli bir rol oynar (Proshansky ve ark. 1983). Depremler gibi büyük ölçekli afetler, bireylerin yaşam alanlarını doğrudan etkileyebilir ve toplumun tüm üyelerini kapsayan çevresel bir travma yaratabilir (Anguelovski 2013). Bu nedenle, yerle ilişkili bağların bozulması cinsiyetten bağımsız olarak benzer psikolojik tepkiler ortaya çıkarabilir. Buna paralel olarak, afetler sonrasında yerel kimlik ve mekânsal bağlılık düzeylerinin kadınlar ve erkekler arasında farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (de Jesús ve ark. 2022). Bu bulgu ayrıca sosyal kimlik yaklaşımı ve kolektif dayanıklılık perspektifi çerçevesinde açıklanabilir. Sosyal kimlik yaklaşımına göre bireyler, ait oldukları gruplar aracılığıyla anlam ve sosyal destek elde ederler ve bu durum travma sonrası süreçlerde önemli bir koruyucu işlev görebilir (Muldoon ve ark. 2019). Deprem gibi büyük afetlerin ardından ortak deneyimler ve kolektif kimlikler bireysel farklılıklardan daha belirgin hâle gelebilir. Bu bağlamda, afetler sonrasında ortaya çıkan kolektif dayanıklılık, bireylerin cinsiyetinden çok toplumun paylaşılan kimliği ve ortak deneyimleri tarafından şekillenir (Albers ve ark. 2021). Bu nedenle, kadınlar ve erkekler arasında travma sonrası stres belirtileri, psikolojik iyi oluş ve yer kimliği düzeylerinin benzer olması beklenen bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Çalışma ayrıca travma sonrası stres belirtilerinin yaş gruplarına göre farklılaştığını ve özellikle 26–43 yaş grubundaki bireylerin 52 yaş ve üzerindeki bireylere kıyasla daha yüksek düzeyde travma sonrası stres belirtileri sergilediğini ortaya koymuştur. Bu bulgu, literatürde sıklıkla tartışılan yaşın koruyucu etkisi ve yaşam deneyimi yaklaşımıyla ilişkili olabilir. Genç ve orta yetişkinlik dönemindeki bireyler genellikle aile sorumlulukları, ekonomik yükümlülükler ve geleceğe ilişkin kaygılar gibi birden çok yaşam rolünü eş zamanlı olarak taşırlar. Bu durum, travmatik olayların yarattığı belirsizlik ve tehdit algısının daha yoğun yaşanmasına neden olabilir. Nitekim literatür, genç bireylerin çevresel tehditlerin olası sonuçlarına ilişkin olarak yaşlı bireylere kıyasla daha fazla anksiyete ve korku yaşayabileceğini göstermektedir (Knez ve ark. 2013). Ayrıca bazı çalışmalar, yaşlı bireylerin daha önce karşılaştıkları sosyal, ekonomik ya da doğal krizler nedeniyle belirli başa çıkma deneyimleri geliştirmiş olabileceklerini ve bunun psikolojik dayanıklılığı artırabileceğini

ileri sürmektedir (Muldoon ve ark. 2019). Bu bağlamda, orta yaş grubunda gözlenen daha yüksek travma sonrası stres belirtileri, bireylerin yaşam döngüsü boyunca üstlendikleri sorumlulukların yoğunluğuyla açıklanabilir.

Yer kimliğine ilişkin bulgular, 18–25 ve 44–51 yaş gruplarındaki bireylerin 26–43 yaş grubundaki bireylere kıyasla daha yüksek yer kimliği düzeylerine sahip olduğunu göstermiştir. Yer kimliği, bireylerin yaşadıkları yerlerle kurdukları bilişsel ve duygusal bağın bir parçasını oluşturur ve genel olarak bir yerde geçirilen süre ve o çevrede kurulan sosyal ilişkilerle yakından ilişkilidir (Knez 2005, Albers ve ark. 2021). Bu açıdan, 44–51 yaş grubundaki bireylerin aynı şehirde uzun süre yaşamış ve sosyal ilişkilerinin büyük bölümünü bu çevrede kurmuş olmaları, yere yönelik daha güçlü bir bağlılığa katkı sağlamış olabilir. Öte yandan, 18–25 yaş grubu kimlik gelişimi sürecindeki bireyleri temsil etmektedir ve bu dönemde bireyler çocukluk ve gençlik anılarının şekillendiği yerlere yönelik güçlü bir aidiyet duygusu geliştirebilirler. Buna karşın, 26–43 yaş grubu genellikle kariyer gelişimi, evlilik ya da çocuk yetiştirme gibi nedenlerle daha yüksek mekânsal hareketlilikle karakterize edilen bir yaşam dönemini temsil etmektedir. Literatürde yer kimliği zaman zaman "yerleşim kimliği" olarak da tanımlanmakta ve bireyler kimlikleri ile mevcut yaşam çevreleri arasında güçlü bir bağlantı kurmadıklarında mekânsal hareketliliğin arttığı belirtilmektedir (Feldman 1990, aktaran Woods 2006). Bu bağlamda, bu yaş grubunda gözlenen görece daha düşük yer kimliği puanları, deprem sonrasında ortaya çıkan mekânsal kayıpların ve geleceğe ilişkin belirsizliklerin bireylerin yaşadıkları yerlerle kurdukları bağı zayıflatmasından kaynaklanabilir.

Çalışmada, genel psikolojik iyi oluş düzeyinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermediği gözlenmiştir. Bu durum, psikolojik iyi oluşun travma sonrası stres belirtilerine kıyasla daha bütüncül ve görece daha istikrarlı bir psikolojik yapı olmasından kaynaklanabilir. Literatürde psikolojik iyi oluş ve psikopatoloji ilişkili ancak birbirinden ayrı yapılar olarak ele alınmaktadır (Albers ve ark. 2021). Bu nedenle bireyler travmatik bir olay sonrasında belirli düzeyde stres belirtileri yaşasalar bile, yaşamda anlam bulma, sosyal destek ve dayanıklılık gibi koruyucu faktörler aracılığıyla genel iyi oluş düzeylerini sürdürebilirler. Ayrıca travmatik deneyimlerin bazı durumlarda travma sonrası büyüme ve kolektif dayanıklılık gibi süreçleri tetikleyebileceği ileri sürülmüştür. Knez ve arkadaşları (2018) tarafından ortaya konan, doğal afet sonrasında bireylerin yerlerle kurdukları duygusal bağların zarar görebilmesine rağmen yere ilişkin bilişsel süreçlerin ve anıların korunmaya devam edebileceğini ve böylece bireylerin iyi oluşunu destekleyen bir mekânsal süreklilik biçimi sağlayabileceğini gösteren bulgular da bu bulguyu desteklemektedir. Bu bağlamda, Hatay'da depreme maruz kalan bireylerin, kolektif travma yaşamalarına rağmen yaşamla bağlarını sürdürmeye ve yaş grubundan bağımsız olarak psikolojik iyi oluşlarını korumaya çabaladıkları söylenebilir.

Çalışmada travma sonrası stres (TSS) belirtileri ile genel psikolojik iyi oluş arasında negatif bir ilişki bulunması, travma literatüründe sıklıkla bildirilen ve kuramsal olarak beklenen bir sonuçtur. Travmatik olaylar, bireylerin dünyayı anlamlandırma biçimlerini, temel inançlarını ve yaşam hedeflerini bozarak yoğun psikolojik stres yaratabilir. Anlam oluşturma modeline göre, bireylerin mevcut yaşam amaçlarının ve hedeflerinin travma tarafından bozulması depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinde artışa yol açarken, eş zamanlı olarak yaşam doyumu ve mutluluk gibi iyi oluş göstergelerini azaltabilir (Park ve Gutierrez 2013). Bu bakımdan, TSS belirtilerindeki artışın psikolojik iyi oluştaki düşüşle ilişkili olması beklenmektedir. Nitekim literatür, psikolojik iyi oluş ve psikopatoloji göstergelerinin ilişkili ancak ayrı boyutlar olduğunu göstermektedir (Albers ve ark. 2021). Benzer şekilde, Jones ve Walker (2023) tarafından yürütülen bir çalışmada algılanan kimlik tehdidinin travma sonrası stres belirtilerini artırdığı, bunun da bireylerin iyi oluş düzeylerindeki düşüşlerle ilişkili olduğu bildirilmiştir.

Yer kimliğini içeren anlamlı bir ilişkinin bulunmaması dikkatle yorumlanmalıdır. Önceki araştırmalar doğal afetlerin bireylerin yaşam çevreleriyle kurdukları duygusal ve bilişsel ilişkileri değiştirebileceğini ileri sürse de mevcut çalışmada yer kimliği deprem öncesi ve sonrası ölçülmemiştir. Bu nedenle, 6 Şubat 2023 depremlerinin katılımcıların yer kimliğini zayıflattığı, bozduğu ya da dönüştürdüğü sonucuna varılamaz. Bunun yerine bulgular, bu kesitsel çalışmada incelenen deprem sonrası bağlamda, yer kimliğinin travma sonrası stres belirtileri veya psikolojik iyi oluşla anlamlı biçimde ilişkili olmadığını ve anlamlı bir aracı işlevi görmediğini göstermektedir. Olası bir açıklama, afetin psikolojik sonuçlarının yer kimliğinin iyi oluşa olası katkısını gölgelemiş olabileceğidir. Alternatif olarak, büyük ölçekli bir afet sonrasında bağlılık, kayıp, yerinden edilme ve kimlikle ilişkili tehdidin karmaşık biçimde bir arada bulunması, gözlenen ilişkileri

zayıflatmış olabilir. Bu yorumlar geçici niteliktedir ve afete maruz kalmanın zaman içinde yerle ilişkili bağları değiştirip değiştirmediğini ve nasıl değiştirdiğini belirlemek için afetlerden önce ve sonra yer kimliğini karşılaştıran boylamsal çalışmalara ihtiyaç vardır.

Yer kimliğini içeren anlamlı bir ilişkinin bulunmaması, travmanın yarattığı kimlik tehdidi düzeyiyle de açıklanabilir. Sosyal Kimlik Değişimi Modeli (SIMIC), travmatik olayların bireylerin mevcut kimliklerine yönelik tehdit olarak deneyimlendiğinde etkili olabileceğini öne sürmektedir (Muldoon ve ark. 2019). Bu bağlamda bazı çalışmalar, afetler sonrasında yalnızca yer kimliği düzeyinin değil, bu kimliğe yönelen algılanan tehdidin de psikolojik sonuçları daha güçlü biçimde açıkladığını göstermiştir. Jones ve Walker (2023), afet sonrası süreçte yalnızca yer kimliği düzeyinin iyi oluşu açıklamada sınırlı kaldığını, buna karşın kimlik tehdidi algısının çok daha güçlü bir belirleyici olduğunu göstermiştir. Ayrıca, şiddetli travmaların bireylerin yer ve yer kimliği algılarını zayıflatabileceği ya da bazı durumlarda parçalayabileceği ileri sürülmüştür (Ranieri 2021). Bu tür koşullarda, bireyler bir yere bağlılık hissetmeye devam etseler bile bu bağlılık artık psikolojik bir kaynak olarak işlev görmeyebilir. Sonuç olarak bulgular, travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin travma literatürüyle tutarlı olduğunu; ancak yer kimliği ile psikolojik değişkenler arasında ilişki bulunmamasının deprem gibi büyük ölçekli afetlerin bireylerin yerle kurdukları anlam ve aidiyet bağlarını zayıflatmasından ya da dönüştürmesinden kaynaklanabileceğini düşündürmektedir.

Mevcut çalışmada, travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide yer kimliğinin anlamlı bir aracılık rolü göstermemesi, yerle ilişkili bağların afet sonrası bağlamda üstlenebileceği karmaşık rolle ilişkili olabilir. Kuramsal olarak yer kimliği, bireyin fiziksel çevreyle ilişkili benlik algısının bütünleşik bir parçası olarak kabul edilmektedir. Ancak deprem gibi büyük ve yıkıcı travmalar, bireylerin fiziksel dünyayla kurdukları bu bütünleşmeyi bozabilir. Nitekim Ranieri (2021), şiddetli travmaların bireyin zihnindeki yer kimliğini "paramparça edebileceğini" ve köreltebileceğini belirtmektedir. Böyle bir parçalanma durumunda yer kimliği, bireylerin psikolojik iyi oluşunu destekleyen tutarlı bir içsel referans olarak işlev görmeyi bırakabilir. Hatay'daki depremin yol açtığı yıkımın büyüklüğü dikkate alındığında, bireylerin yaşam çevreleriyle kurdukları ilişki; bağlılık, kayıp ve kimlikle ilişkili tehdit gibi karmaşık deneyimleri içermiş olabilir. Bu tür afet sonrası deneyimler, mevcut çalışmada yer kimliğinin travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin anlamlı bir aracısı olarak ortaya çıkmamasını açıklamaya yardımcı olabilir. Bununla birlikte, yer kimliği deprem öncesi ve sonrası ölçülmediği için bu yorumlar geçici olarak değerlendirilmelidir.

Benzer şekilde literatürde, afetler sonrasında yer kimliğinin iyi oluş üzerindeki etkisinin zayıflayabileceğini gösteren bulgular da bulunmaktadır. Knez ve arkadaşları (2018) tarafından yürütülen bir çalışmada, doğal afet öncesinde yer kimliği ile psikolojik iyi oluş arasında güçlü pozitif bir ilişki saptanırken, bu ilişkinin afet sonrasında anlamlı biçimde azaldığı bulunmuştur. Bulgular, bireylerin yere ilişkin bilişsel anıları korumaya devam ettiğini; ancak yerle kurulan duygusal bağın zarar görmesi nedeniyle yer kimliğinin iyi oluş için destekleyici bir kaynak olarak işlev görmeyi bıraktığını göstermiştir. Bu bağlamda, mevcut çalışmada yer kimliğinin psikolojik iyi oluşu anlamlı biçimde yordamaması, afet sonrasında ortaya çıkan bu duygusal kopuşun bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Öte yandan, afet literatüründe bireylerin yerle kurdukları bağlılık düzeyinden ziyade kimliğe yönelen algılanan tehdidin psikolojik sonuçları açıklamada daha belirleyici olabileceği de ileri sürülmüştür. Jones ve Walker (2023), afetler sonrasında yalnızca yer kimliği düzeyinin iyi oluşu açıklamada sınırlı kaldığını, buna karşın kimliğe yönelik algılanan tehdidin daha güçlü bir yordayıcı olarak ortaya çıktığını göstermiştir. Bu çerçevede, Hatay'daki depremin yol açtığı büyük tehdit ve yıkımın, bireylerin yer kimliğinden bağımsız olarak psikolojik süreçler üzerinde güçlü bir etki yaratmış olması mümkündür. Böyle bir durumda, yer kimliği düzeyinden bağımsız olarak, travmanın yarattığı tehdit algısı ve kayıp deneyimi yer kimliğinin olası koruyucu etkisini gölgeleyebilir. Bu durum, yer kimliğinin travma sonrası stres belirtileri ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide istatistiksel olarak anlamlı bir aracılık rolü göstermemesini açıklayabilir.

Buna ek olarak, travma sonrası stres belirtilerinin psikolojik iyi oluş üzerindeki doğrudan ve negatif etkisi de yer kimliğinin aracılık rolü göstermemesine katkıda bulunmuş olabilir. Park ve Gutierrez (2013) tarafından geliştirilen anlam ihlali modeline göre, travmatik olaylar bireylerin temel yaşam hedeflerini ve anlam

sistemlerini ihlal ederek doğrudan yüksek stres ve düşük iyi oluşla sonuçlanır. Bireylerin yaşam çevrelerini, sosyal ilişkilerini ve gündelik yaşam rutinlerini köklü biçimde değiştiren depremler gibi olaylarda, travmanın yarattığı psikolojik etki son derece güçlü ve doğrudan bir biçimde ortaya çıkabilir. Bu nedenle, travma sonrası stres belirtilerinin etkisi, yer kimliği gibi daha dolaylı psikolojik değişkenlerin bu süreçte aracı bir rol üstlenmesini zorlaştırabilir.

Son olarak, bazı durumlarda güçlü bir yer kimliği, iyileştirici bir kaynak olarak işlev görmekten ziyade kayıp ve yas duygularını tetikleyen bir unsur hâline gelebilir. Zorunlu göç ya da yerinden edilme deneyimlerini inceleyen çalışmalar, eski yaşam çevrelerine yönelik güçlü bağlılığın bazı durumlarda daha yüksek travma belirtileri ve daha düşük yaşam doyumu ile ilişkili olabileceğini göstermektedir (Wnuk ve ark. 2025). Bu durum, yer kimliğinin hem olumlu hem de olumsuz duyguları içeren karmaşık bir yapıya dönüşmesine neden olabilir. Böyle bir çelişki var olduğunda, yer kimliği ile psikolojik değişkenler arasındaki ilişki istatistiksel olarak zayıflayabilir ya da nötrleşebilir. Sonuç olarak bulgular, deprem gibi büyük ölçekli afetlerin bireylerin yaşadıkları yerlerle kurdukları duygusal bağı zayıflatabileceğini, travmanın doğrudan etkisinin kimlik temelli koruyucu mekanizmaları gölgeleyebileceğini ve yer kimliğinin bazı durumlarda iyileşme kaynağından ziyade kayıp ve yasla ilişkili bir referans noktasına dönüşebileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmanın bulguları değerlendirilirken çeşitli sınırlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. İlk olarak, çalışmadaki veriler öz bildirim envanterleri aracılığıyla toplanmıştır. Öz bildirime dayalı ölçümler katılımcıların kendi algı ve değerlendirmelerine dayandığından, sosyal beğenirlik eğilimi, hatırlama yanlılığı ya da duygusal durum gibi faktörlerden etkilenebilir; bu da ölçümlerin nesnelliğini sınırlayabilir. Bu nedenle, gelecekteki çalışmalarda klinik görüşmelerin, gözlemsel yöntemlerin ya da çoklu veri kaynaklarının kullanılması bulguların daha kapsamlı biçimde değerlendirilmesine katkı sağlayabilir. Bir diğer sınırlılık, amaçlı örneklemenin kullanılmasıdır; bu durum seçilim yanlılığına yol açmış ve bulguların 6 Şubat 2023 depremlerinden etkilenen daha geniş nüfusa genellenebilirliğini sınırlamış olabilir. Ayrıca çalışmada, aile üyesi ya da yakın bir kişinin kaybı, fiziksel yaralanma, yerinden edilme veya konutun kaybı ya da ağır hasar görmesi gibi katılımcıların özgül deprem maruziyetine ve kişisel kayıplarına ilişkin ayrıntılı bilgi toplanmamıştır. Bu faktörler katılımcıların travma sonrası stres belirtilerini, psikolojik iyi oluşunu ve yer kimliğini güçlü biçimde etkilemiş olabilir ve bunların analize dâhil edilmemesi bireysel afet deneyimlerindeki farklılıkları kontrol etme olanağını sınırlamaktadır. Bu nedenle gelecekteki çalışmalar daha temsili örnekleme stratejileri uygulamalı ve deprem maruziyetinin şiddetini ve türünü daha ayrıntılı biçimde değerlendirmelidir. Buna ek olarak, çalışma 408 yetişkin bireyden elde edilen veriler kullanılarak yürütülmüştür. Bu örneklem büyüklüğü istatistiksel analizler için yeterli olmakla birlikte, örneklemin belirli bir afet bağlamına ve belirli bir coğrafi gruba dayanması bulguların tüm depremzedelere ya da farklı afet bağlamlarına genellenebilirliğini sınırlayabilir. Ayrıca, verilerin tek bir zaman noktasında toplanması değişkenler arasındaki ilişkilerde zamana bağlı değişimlerin incelenmesi olasılığını kısıtlamaktadır.

Sonuç

Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 depremlerine maruz kalan bireylerde travma sonrası stres belirtileri, psikolojik iyi oluş ve yer kimliği arasındaki ilişkileri incelemektir. Bulgular, travma sonrası stres belirtilerinin psikolojik iyi oluşla negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur; ancak yer kimliği ne travma sonrası stres belirtileriyle ne de psikolojik iyi oluşla anlamlı bir ilişki göstermiştir. Ayrıca, travma sonrası stres belirtilerinin yaş gruplarına göre farklılaştığı ve özellikle orta yetişkinlik dönemindeki bireylerde daha yüksek düzeylerde gözlendiği belirlenmiştir. Buna karşın, psikolojik iyi oluş düzeyleri yaş gruplarına göre farklılaşmazken, yer kimliği düzeylerinin belirli yaş gruplarında daha yüksek olduğu bulunmuştur. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, kadınlar ve erkekler arasında travma sonrası stres belirtileri, psikolojik iyi oluş ve yer kimliği düzeyleri bakımından anlamlı farklılıklar saptanmamıştır.

Çalışmanın sonuçları, travmatik deneyimlerin bireylerin psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkilediğini ve travma sonrası stres belirtilerinin iyi oluş için önemli bir risk faktörü oluşturduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, yer kimliği ile psikolojik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması, deprem gibi büyük ölçekli afetlerin bireylerin yaşadıkları yerlerle kurdukları duygusal bağları zayıflatabileceğini düşündürmektedir. Bu bağlamda, afet sonrası dönemde bireylerin yerle kurdukları bağın travma öncesi

döneme kıyasla farklı bir anlam kazanabileceği ve yer kimliğinin psikolojik iyi oluş için koruyucu bir kaynak olarak işlevinin geçici olarak zayıflayabileceği söylenebilir. Ayrıca bulgular, travma sonrası stres belirtilerinin yoğun yaşam sorumluluklarıyla karakterize edilen orta yetişkinlik döneminde özellikle belirginleşebileceğini göstermektedir.

Bu bulgular doğrultusunda gelecekteki araştırmalar ve klinik uygulamalar için çeşitli öneriler geliştirilebilir. İlk olarak, yer kimliğinin afet öncesi ve afet sonrası süreçlerde nasıl değiştiğini daha iyi anlamak amacıyla gelecekteki çalışmalarda boylamsal araştırma desenlerinin kullanılması önerilmektedir. Ayrıca, yer kimliği ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin yalnızca bağlılık düzeyi üzerinden değil, kimlik tehdidi, mekânsal kayıp algısı ve yerinden edilme deneyimleri gibi değişkenler üzerinden de incelenmesi literatüre önemli katkılar sağlayabilir. Bunun yanı sıra, farklı afet türleri ve kültürel bağlamlar arasında yürütülecek karşılaştırmalı çalışmalar, travma sonrası psikolojik süreçlerin daha kapsamlı biçimde anlaşılmasına katkıda bulunabilir.

Klinik uygulama perspektifinden bakıldığında, afet sonrası psikososyal müdahalelerin yalnızca travma belirtilerini azaltmaya yönelik birey odaklı yaklaşımlarla sınırlı kalmaması; aynı zamanda bireylerin yaşadıkları yerlerle bağlarını yeniden kurmalarını ve toplum temelli dayanıklılık süreçlerini güçlendirmelerini destekleyen müdahaleleri de içermesi önemlidir. Özellikle orta yetişkinlik dönemindeki bireylerin travma sonrası stres belirtileri açısından daha yüksek riskli bir grup oluşturabileceği dikkate alındığında, psikososyal destek programlarında bu yaş grubunun sorumluluk yükü ve yaşam koşulları göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, toplum temelli psikososyal destek programları, afet sonrası yeniden inşa sürecinde bireylerin aidiyet duygusunu güçlendirmeye ve sosyal bağları yeniden kurmaya katkı sağlayabilir. Bu tür bütüncül müdahaleler, afet sonrası dönemde yalnızca travma belirtilerinin azalmasına değil, psikolojik iyi oluşun ve sosyal dayanıklılığın artmasına da katkıda bulunabilir.

Kaynaklar

Abbasi NH, Nasir S (2023) Role of psychologists in creating resilience in victims of earthquake. Journal of Professional & Applied Psychology, 4(1):1-4.

Albers T, Ariccio S, Weiss LA, Dessi F, Bonaiuto M (2021) The role of place attachment in promoting refugees' well-being and resettlement: a literature review. Int J Environ Res Public Health, 18:11021.

Anguelovski I (2013) From environmental trauma to safe haven: place attachment and place remaking in three marginalized neighborhoods of Barcelona, Boston, and Havana. City Community, 12:211-237.

Basu M, Hashimoto S, Dasgupta R (2020) The mediating role of place attachment between nature connectedness and human well-being: perspectives from Japan. Sustain Sci, 15:849-862.

Boysan M, Guzel Ozdemir P, Ozdemir O, Selvi Y, Yilmaz E, Kaya N (2017) Psychometric properties of the Turkish version of the PTSD Checklist for Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (PCL-5). Psychiatry Clin Psychopharmacol, 27:300-310.

Butler J, Kern ML (2016) The PERMA-Profiler: a brief multidimensional measure of flourishing. Int J Wellbeing, 6(3):1-48.

Cutter SL, Barnes L, Berry M, Burton C, Evans E, Tate E et al. (2008) A place-based model for understanding community resilience to natural disasters. Glob Environ Change, 18:598-606.

de Jesús P, Olivos-Jara P, Navarro O (2022) Place identity and traumatic experiences in the context of wildfires. Sustainability, 14:11332.

Demirci İ, Ekşi H, Dinçer D, Kardaş S (2017) Beş boyutlu iyi oluş modeli: PERMA Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliği. The Journal of Happiness & Well-Being, 5(1):60-77.

Feldman RM (1990) Settlement-identity: psychological bonds with home places in a mobile society. Environ Behav, 22:183-229.

George D, Mallery P (2010) SPSS for Windows Step by Step: A Simple Study Guide and Reference. Boston, Pearson.

Gesler WM (1992) Therapeutic landscapes: medical issues in light of the new cultural geography. Soc Sci Med, 34:735-746.

Jansen SJ (2020) Place attachment, distress, risk perception and coping in a case of earthquakes in the Netherlands. J Hous Built Environ, 35:407-427.

Jones A, Walker I (2023) Place attachment, identity threat, and wellbeing in bushfire affected areas. Wellbeing, Space Soc, 5:100179.

Karasar N (2000) Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara, Nobel.

Knez I (2005) Attachment and identity as related to a place and its perceived climate. J Environ Psychol, 25:207-218.

Knez I, Thorsson S, Eliasson I (2013) Climate change: concerns, beliefs and emotions in residents, experts, decision makers, tourists, and tourist industry. American Journal of Climate Change, 2:254-269.

Knez I, Eliasson I (2017) Relationships between personal and collective place identity and well-being in mountain communities. Front Psychol, 8:79.

Knez I, Butler A, Sang ÅO, Ångman E, Sarlöv-Herlin I, Åkerskog A (2018) Before and after a natural disaster: disruption in emotion component of place-identity and wellbeing. J Environ Psychol, 55:11-17.

Massazza A, Joffe H, Parrott E, Brewin CR (2022) Remembering the earthquake: intrusive memories of disaster in a rural Italian community. Eur J Psychotraumatol, 13:2068909.

Matheson K, Asokumar A, Anisman H (2020) Resilience: safety in the aftermath of traumatic stressor experiences. Front Behav Neurosci, 14:596919.

Mukhopadhyay J, Goswami S (2021) Community resilience and place identity. In Emotion, Well-Being, and Resilience: Theoretical Perspectives and Practical Applications (Eds RK Pradhan, U Kumar):255-266. Palm Bay FL, Apple Academic Press.

Muldoon OT, Haslam SA, Haslam C, Cruwys T, Kearns M, Jetten J (2019) The social psychology of responses to trauma: social identity pathways associated with divergent traumatic responses. Eur Rev Soc Psychol, 30:311-348.

Park CL, Gutierrez IA (2013) Global and situational meanings in the context of trauma: relations with psychological well-being. Couns Psychol Q, 26:8-25.

Proshansky HM, Fabian AK, Kaminoff R (1983) Place-identity: physical world socialization of the self. J Environ Psychol, 3:57-83.

Puechlong C, Charbonnier E, Weiss K (2021) Study of the links between emotional regulation strategies and sense of place in the expression of symptoms of post-traumatic stress disorder in flood victims. J Environ Psychol, 76:101656.

Ranieri F (2021) Trauma and place identity: the breaking and repairing of place attachment in the mind of an adolescent with developmental trauma. J Child Psychother, 47:338-356.

Ruiz C, Hernández B (2014) Emotions and coping strategies during an episode of volcanic activity and their relations to place attachment. J Environ Psychol, 38:279-287.

Scannell L, Gifford R (2017) The experienced psychological benefits of place attachment. J Environ Psychol, 51:256-269.

Sönmez D, Hocaoğlu Ç (2023) Post-traumatic stress disorder after natural disasters: a review. Duzce Medical Journal, 25:103-114.

Stroebe M, Schut H, Stroebe W (2007) Health outcomes of bereavement. Lancet, 370:1960-1973.

Stukova M, Cardona G, Tormos A, Vega A, Burgos G, Inostroza-Nieves Y et al. (2023) Mental health and associated risk factors of Puerto Rico post-Hurricane María. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol, 58:1055-1063.

TMMOB Mimarlar Odası (2023) TMMOB Mimarlar Odası 6 Şubat 2023 Depremleri Tespit ve Değerlendirme Raporu. Ankara, TMMOB Mimarlar Odası.

TTB (2023) Türk Tabipler Birliği 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş ve 20 Şubat 2023 Hatay depremleri birinci ay raporu. Ankara, Türk Tabipler Birliği.

UNDP (2023) Millions of tons of earthquake rubble await removal in Türkiye. https://www.undp.org/press-releases/millions-tons-earthquake-rubble-await-removal-turkiye (Accessed 09.09.2026).

Usluoğlu F, Yolcu E, Atıcı M (in press) Investigation of psychometric properties of Turkish form of Place Identity Scale. Kayseri University Journal of Social Sciences.

Wang Z, Wang F (2023) Well-being effects of natural disasters: evidence from China's Wenchuan earthquake. J Happiness Stud, 24:563-587.

Weathers FW, Litz BT, Keane TM, Palmieri PA, Marx BP, Schnurr PP (2013) The PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5). National Center for PTSD. https://www.ptsd.va.gov/professional/assessment/adult-sr/ptsd-checklist.asp (Accessed 09.09.2026).

Wickrama KAS, Kaspar V (2007) Family context of mental health risk in tsunami-exposed adolescents: findings from a pilot study in Sri Lanka. Soc Sci Med, 64:713-723.

Wnuk A, Toruńczyk-Ruiz S, Bonanno GA (2025) Place cure or place curse? Place attachment and well-being after forced displacement. Appl Psychol Health Well Being, 17:e70089.

Woods NE (2006) Place Attachment, Place-Identity, Self-Formation, and Imagination: A Narrative Construction (Doctoral dissertation). San Diego, Alliant International University.

Zheng C, Zhang J, Guo Y, Zhang Y, Qian L (2019) Disruption and reestablishment of place attachment after large-scale disasters: the role of perceived risk, negative emotions, and coping. Int J Disaster Risk Reduct, 40:101273.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olunduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.
Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız
Etik Onay: Bu çalışma için Çukurova Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan 02.02.2024 tarih ve 8 nolu karar ile etik onayı alınmıştır. Katılımcılar çalışmaya katılmadan önce aydınlatılmış onam vermişlerdir.
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.
Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.
Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript
Peer-review: Externally peer-reviewed.
Ethical Approval: Ethical approval for this study was obtained from the Çukurova University Social Sciences and Humanities Scientific Research and Publication Ethics Committee pursuant to date 02.02.2024 and number 8. Participants provided informed consent prior to participating in the study.
Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.
Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.